

Kunskapen om friluftslivet – En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv

Dokumentation av tankesmedjan på Sånge Säby 2007

RAPPORT 5698 • MAJ 2007

Kunskapen om friluftslivet

- En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

Orderfax: 08-505 933 99

E-post: natur@cm.se

Postadress: CM-Gruppen, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/bokhandeln

Naturvårdsverket

Tel: 08-698 10 00, fax: 08-20 29 25

E-post: natur@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 91-620-5698-0.pdf

ISSN 0282-7298

Elektronisk publikation

© Naturvårdsverket 2007

Text: Maria Kvarnbäck

Tryck: CM Gruppen AB

Omslagsfoto: Joel Norlin

Kunskapen om friluftslivet

– En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv

Drygt 180 personer från friluftslivets organisationer, kommuner, myndigheter, högskolor och universitet hade hörsammat inbjudan till tankesmedjan om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv.

Tankesmedjan arrangerades av Friluftsrådet, Svenskt Friluftsliv och forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Smedjan markerade också utvecklingen på forskningsområdet som den första nationella konferensen om friluftslivsforskning hittills. En konferens som genom en mix av föredrag, idé- och erfarenhetsutbyte tecknade en karta över befintlig kunskap och forskning om friluftsliv samt vilken kunskap som behövs för att stärka friluftslivet i framtiden.

Innehåll

KUNSKAPEN OM FRILUFTSLIVET	3
– En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv	
INLEDNING	7
Per Nilsson/Ulf Silvander/Peter Fredman	
EN NY FRILUFTSVÅR I SVERIGE – OM HISTORIA OCH FORSKNING	9
Klas Sandell, professor i kulturgeografi vid Karlstad universitet, och forskare inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring	
FORSKNING OM FRILUFTSLIV – PÅ VILKET SÄTT OCH TILL VILKEN NYTTA?	11
Johanna From, enhetschef, Skogsstyrelsen och ledamot i Friluftsrådet	
FRILUFTSLIV I FÖRÄNDRING – ETT NYTT NATIONELLT FORSKNINGSPROGRAM	12
Peter Fredman, Mittuniversitetet/ ETOUR, forskningsledare för forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring	
FORSKARSKOLA FÖR FRILUFTSLIV	14
Lars-Magnus Engström, professor i betendevetenskaplig idrottsforskning, Lärarhögskolan i Stockholm	
NORDISK-BALTISK MANUAL FÖR BESÖKARSTUDIER	15
Per Wallsten, föreståndare Tyresta nationalpark	
MÅNGFALD I NÄRNATUR (MINNA)	16
Ebba Lisberg Jensen, koordinator för MINNA på Centrum för biologisk mångfald (CBM), Sveriges Lantbruksuniversitet	
FRILUFTSLIV I SNÖ, IS OCH KYLA	17
Ulla Tebelius, Professor, fil. dr i pedagogik Luleå tekniska universitet	
PERSPEKTIV PÅ NORDISK FRILUFTSKULTUR	18
Björn Tordsson, første amanuensis, dr. scient, Högskolan i Telemark, Norge	
SOCIAL OCH KULTURELL MÅNGFALD INOM FRILUFTSLIVET	20
Emil Plisch, Mångkulturellt centrum i Botkyrka	

FRILUFTSLIVETS HÄLSOVÄRDEN	21
Björn Lindgren, professor i hälsoekonomi och föreståndare vid centrum för hälsoekonomi, Lunds universitet	
DET ÄVENTYRLIGA FRILUFTSLIVET	23
Johan Arnegård, Avd för idrottspedagogik, Lärarhögskolan i Stockholm	
SVENSKT FRILUFTSLIV I ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV	25
Professor Tom Heberlein, University of Wisconsin, USA	
VILKEN KUNSKAP OM FRILUFTSLIVET BEHÖVER VI I FRAMTIDEN?	27
Dag 2, parallella seminarier	27
1. Att mäta friluftslivet	27
2. Fysisk planering för friluftsliv	28
3. Ökad mångfald inom friluftslivet – hur fixar vi det?	29
4. När pengar utifrån vill styra friluftsrörelsen	30
5. Tätortsnära friluftsliv	32
6. Friluftslivets utövande och mönster	32
7. Mer friluftsliv i skolan	33
8. Friluftslivet som ideell rörelse – finns en framtid?	34
9. Friluftsliv, naturvård och naturvägledning	35
10. Det kommersiella friluftslivet	36
11. Allemansrätten år 2025	38
Program	39
Deltagarförteckning 14–15 mars 2007 Sångå Säby	43

Inledning

Per Nilsson/Ulf Silvander/Peter Fredman

Per Nilsson, ordförande i det statliga Friluftsrådet, inledde konferensen genom att förmedla rådets bild av Friluftssverige idag och Friluftsrådets uppdrag.

- Friluftsrådet är regeringens råd i friluftsfrågor med uppdraget att initiera och förmedla kunskap om friluftslivets samhällsnytta, sammanfattade ordföranden. Rådet fördelar även statligt stöd till friluftslivets organisationer och bygger nätverk mellan aktörer och organisationer viktiga för friluftslivet.

Per Nilsson refererade till tidigare års tankesmedjor och betonade åter det ”slagläge” för friluftslivet som han menar råder.

- Det finns en tydlig politisk vilja att utveckla friluftslivet, sade Per Nilsson. Myndigheterna har en uttalad roll att stödja friluftslivet, vi har starka ideella organisationer och ett stort intresse från högskolevärlden och universitet. Parallellt jobbar många kommuner för att skapa goda förutsättningar för friluftslivet.
- Friluftsrådet har tidigare manat till kvalitativa ryck och åtgärder för att flytta fram positionerna. Skolan är ett exempel där arbetet för ett ökat friluftsliv haft framgång, att få utlandsfödda svenskar att ta del av det svenska friluftslivet är däremot en kvarstående och stor utmaning.

Ulf Silvander, generalsekreterare i Svenskt Friluftsliv (tidigare FRISAM) betonade även han de rådande, gynnsamma förutsättningarna för friluftslivet. Som exempel på den utveckling som förklarar läget angavs de senaste årens förskjutning i naturvårdspolitiken från bevarande till brukande, liksom den tidigare regeringens satsning på lokal och kommunal naturvård där friluftslivet har en tydlig roll. Att friluftspolitiken i senaste budgetpropositionen uppgraderats och idag kan betraktas som jämställd med idrottspolitiken är att betrakta som mycket positivt för framtiden. Även den förra regeringens forskningsproposition (2005), som tar upp friluftslivsforskning för första gången, får ses som positivt för området i allmänhet och friluftsforskningen i synnerhet.

Ulf Silvander presenterade kort Svenskt Friluftsliv, en paraplyorganisation med 19 medlemsorganisationer. Svenskt Friluftsliv företräder det ideella föreningslivet gentemot regering och riksdag, verksamheten kan sägas ha tre huvudsyften;

- Värna allemansrätten,
- förbättra de ekonomiska förutsättningarna för medlemsorganisationerna och
- höja friluftslivets status.

Organisationens intresse av bra friluftslivsforskning sattes i direkt samband med ambitionen att höja friluftslivets status.

– Vi får ett bättre friluftsliv om vi har en bra forskning, resonerade Ulf Silvan-der som framförde önskemål om en trefaldig inriktning i arbetet för en framgångs-rik forskning om friluftsliv:

- Ökade kontakter mellan forskningen och det ideella friluftslivet,
- ett starkare nordiskt forskningssamarbete,
- regelbundna konferenser om friluftslivsforskning.

Peter Fredman, ansvarig för forskningsprogrammet *Friluftsliv i förändring*, tog tillfället i akt att förmedla en personlig reflektion över årets forskningsinriktade tankesmedja och betonade att forskning om friluftsliv ska ge framtida kunskap som vi har nytta av.

Utifrån egna erfarenheter av bevakning av vad som skrivs om friluftsliv i me-dia kunde Fredman konstatera att inte mindre än en tredjedel av alla artiklar som berör friluftsliv kommer från tidningarnas familjesidor. Hans slutsats var att fri-luftsliv är något som verkligen berör människor.

Forskning om friluftsliv är och måste enligt föredragshållaren vara mångfacet-terad. Det är en process som tar tid och kuskapen om friluftslivet måste hämtas från olika vetenskapliga discipliner. Det krävs olika redskap och metoder för att nå bra resultat.

– Det är dessutom viktigt att forskningen är utåtriktad, som forskare är det vik-tigt att ha en aktiv dialog och relation med olika aktörer, ideella såväl som profes-sionella, påpekade Fredman som uppmanade tankesmedjans deltagare att tycka till om forskningens innehåll och inriktning.

– Friluftsforskningen är i en uppstartsfas, ta chansen att påverka, det kan göra den framtida forskningen om friluftslivet mer träffsäker och relevant, avrundade Peter Fredman.

En ny friluftsvår i Sverige – om historia och forskning

Klas Sandell, professor i kulturgeografi vid Karlstad universitet, och forskare inom forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring

Klas Sandell lade an tonen i föredraget genom att ställa de övergripande frågorna om det är en ny vår för friluftsliv i Sverige och vilken roll forskning kan spela.

– Ja, det finns skäl att tala om en ny friluftsvår i Sverige, klargjorde Klas Sandell som dock inledde med att kritiskt ställa frågan:

– Går det verkligen att forska om friluftsliv? Är det möjligt att fånga och försöka mäta fenomen som frihets känsla, naturkontakt, livskvalitet? frågade sig Sandell som ur resonemanget landade i sitt första budskap; det är viktigt med ödmjukhet när det gäller forskning om friluftsliv. Klas Sandell pekade också på de spänningsfält som karaktäriserar forskningen.

– Friluftsliv omges av en rad faktorer som är forskningsintressanta, men är de forskningsbara? Det är till exempel intressant att med forskning försöka besvara frågan om friluftsliv leder till ett miljöengagemang? Men det är inte självklart hur man forskar på det, resonerade forskaren.

– Ett annat spänningsfält råder mellan den belysande forskningen och den bevisande. ”Är det vetenskapligt bevisat?”, frågar sig många. Bevisande forskning av hårddatakaraktär anses ofta slagkraftig, samtidigt finns en risk för att tillämpningen blir smal, resultaten är kanske endast giltiga givet vissa förutsättningar och riskerar att missa väsentliga värden. Det behövs också belysande forskning om till exempel olika upplevelser, synsätt och förändringar över tiden.

Sandell övergick därefter till att belysa sambanden mellan forskning och praktiskt friluftsliv liksom samspelet mellan friluftsliv och samhällsutveckling.

– Bättre forskning om friluftsliv leder ofta till bättre kunskaper i friluftsliv. Kunskaper om friluftsliv framställs ofta som viktigt för att skapa förutsättningar för friluftsliv för fler. Detta eftersom den ökade kunskapen omsätts på ett för friluftslivet positivt sätt i samhällsplaneringen.

Sandell konstaterade därefter att det sedan länge funnits ett tätt samspel mellan friluftsliv och samhällsutveckling och att begreppet friluftsliv hela tiden laddas med nytt innehåll i kamp och samspel med andra intressen i samhället och i förhållande till en mängd närliggande begrepp som turism, hälsa, motion, äventyr etc. Samspelet har lång historik och beskrevs av Sandell som sammanlänkad med urbaniseringen och moderniseringen av Sverige.

– Friluftsliv, naturturism och utomhuspedagogik har vuxit fram som en mycket viktig del av industrisamhällets relation till natur och landskap, framhöll Sandell som delade in samspelet under 1900-talet i fyra epoker; från fosterlandskärleken vid sekelskiftet 1900 via folkhemmets behov av naturnära fritid på 1930-talet och välfärdssamhällets planerade rekreationslandskap under 1960-talet vartefter bl.a. miljöfrågorna växte sig starka, delvis på bekostnad av friluftslivets frågor. I den fjärde epoken, sekelskiftet 2000, med dess rörlighet och mångfald finns många spännande utmaningar för friluftslivet.

Klas Sandell stämde in i inledningstalarnas beskrivning av de senaste årens allt mer förbättrade förutsättningar för friluftslivet och landade i slutsatsen att det är upplagt för en ny friluftsvår och att forskning där har en viktig roll att spela. Men exempel på viktiga utmaningar för friluftsforskningen idag är: att hantera behovet av vetenskaplig legitimering (friluftsliv som medel) i förhållande till friluftslivets egenvärden (friluftsliv som mål); att relatera den internationella forskningen till svenska förhållanden; och att belysa friluftsbegrepp, landskapsrelation och allemansrättspraktik i ett mångkulturellt, senmodernt och högrörligt samhälle. Forskning om friluftsliv måste samtidigt fånga in både friluftslivets förändring och kontinuitet.

Den övergripande utmaningen beskrevs som att nu etablera forskningen och friluftslivets status så att de inte sveps bort av kommande andra samhällstrender.

– Det gäller nu att se till att friluftsliv och friluftsforskning kommer in i samhällsplanering, i utbildning, bildning och i annan forskning, avrundade Klas Sandell.

Lästips: Sandell & Sörlin, Friluftshistoria – från ”hårdande friluftsliv” till ekoturism och miljöpedagogik. Carlssons bokförlag, 2000.

Forskning om friluftsliv – på vilket sätt och till vilken nytta?

Johanna From, enhetschef, Skogsstyrelsen och ledamot i Friluftsrådet

Johanna From från Skogsstyrelsen skickade med en rad frågeställningar och önskemål om inriktningen på framtidens friluftsforskning. Avstampet togs i en kort beskrivning av den egna myndighetens behov av kunskap om och motiv till arbete med friluftsfrågor; ett arbete med rötter i skogspolitikens inriktning att, vid sidan av mål om produktion av skogsråvara, även uppnå miljömål och främja skogens sociala värden.

– Verksamhetsidén är att skogen ska vara till nytta för alla, förklarade Johanna From!

Mot bakgrund av myndighetens omfattande arbete med rådgivning och information listade Johanna From därefter en rad områden med behov av förbättrad kunskap via forskning. Kunskapsbehovet finns bland annat i fråga om metoder för att sätta ett (ekonomiskt) värde på skogen.

– Skogen ses ofta som en positiv företeelse till exempel vid exploatering (skogen erbjuder närhet till rekreationsområde vilket ökar det nya bostadsområdets attraktionskraft). Vi vet också att skogen kan bidra till ökad hälsa, liksom att den kan fungera som ett underlag för naturturism.

Kruxet består enligt Johanna From idag i svårigheten att göra riktiga avvägningar mellan dessa allmännyttiga värden och till exempel enskilda markägares ekonomiska intressen.

– Det behövs en metod för att kunna sätta en prislapp på till exempel en tätortsnära skog, argumenterade Johanna From.

När det gäller kopplingar mellan skog och bättre hälsa behöver vi veta mer om hur olika typer av friluftsliv påverkar hälsan. Och är det den skogliga miljön eller själva friluftsutövandet i sig som ger de positiva effekterna? frågade Johanna From.

Andra områden som lyftes fram som önskvärda att beforska var ungdomars intresse för och kopplingar till natur och friluftsliv.

– Hur kommer dagens värderingar hos unga att påverka friluftslivet? Om det urbaniserade samhället är idealet, hur påverkar det uppfattningen om skogen? Hur kan nästa generations önskemål få utrymme i samhällsplaneringen och naturvården idag?

Ytterligare exempel på önskvärda forskningsområden fanns i gränslandet mellan skogsskötsel och friluftsliv.

– Finns det skötselmetoder som kan minimera negativa effekter och kanske till och med ge positiva effekter på friluftslivet, undrade Johanna From som därefter passade på att addera ytterligare förslag på ytterligare ett forskningsområde: Metoder för konflikthantering, forskning där processen i sig står i fokus.

– Avvägningar mellan ibland motstående intressen är viktigt när en naturresurs ska samnyttjas av fler. Det kräver i sin tur metoder där olika intressens värderingar och preferenser kan mötas, summerade Johanna From.

Friluftsliv i förändring – ett nytt nationellt forskningsprogram

Peter Fredman, Mittuniversitetet/ ETOUR, forskningsledare för forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring

Peter Fredman uppmärksammade inledningsvis den snabba förändring som präglar friluftslivet. Inom forskningen är det därför viktigt att inte bara förstå och förhålla sig till dessa förändringar, lika viktigt är det att förstå och förhålla sig till de krafter och bakomliggande faktorer som påverkar och orsakar förändringarna.

– Forskningen om friluftslivet måste även fånga upp bredden i friluftslivet, framhöll Peter Fredman. Något som man också strävat efter i planeringen av det nystartade forskningsprogrammet ”Friluftsliv i förändring”. Korta fakta om programmet gav vid handen att det är finansierat av Naturvårdsverket, omfattande 5,7 miljoner kronor per år i tre plus tre år. Programmet inkluderar sex projekt och lika många lärosäten (Mittuniversitetet/ETOUR, Umeå universitet, Karlstads universitet, Örebro universitet, SLU, Göteborgs universitet, och Blekinge tekniska högskola).

Programmets sex forskningsprojekt fokuserar:

- 1) En gemensam empirisk arena. Avser en gemensam datainsamling som ska användas av övriga projekt. I praktiken genomförs datainsamling och studier av friluftsliv på tre olika geografiska nivåer; lokala fallstudieområden, regionala och nationella postenkäter. Ett urval av fallstudieområden kommer att väljas ut som representerar olika friluftsmiljöer runt om i landet.
- 2) Friluftslivets utövande och mönster. Ska beskriva friluftsliv idag. Exempel på frågeställningar är; vilka utövar friluftsliv, vilka gör det inte? Vilka trender är speciellt viktiga inom friluftslivet?
- 3) Tätortsnära friluftsliv. Syftar till analys av tätortsnära friluftsliv och har ett samhällsekonomiskt fokus. Forskning om upplevelsevärden och friluftslivets kopplingar till hälsa inkluderas.
- 4) Fysisk planering för friluftsliv. Handlar om att få en överblick över hur friluftsliv hanteras i kommunal planering, liksom samspel med planering och hushållningsfrågor på den regionala nivån. Internationella erfarenheter hämtas in.
- 5) Friluftsliv och naturvård. Fokuserar samspelet mellan friluftsliv och bevarande av naturen. Vill besvara frågor om kopplingar mellan friluftsliv och miljöengagemang och ska bland annat belysa möjligheter och hinder för att kombinera friluftsliv och naturvård i värdefulla områden. Har visst fokus på ungdomar.
- 6) Friluftsliv, naturturism och regional utveckling. Här står friluftslivets kommersiella sidor i fokus, forskningen ska bland annat analysera naturturismens roll för att skapa hållbara samhällen utanför storstäderna. Socioekonomiska effekter av naturturism etc studeras.

Forskningsprogrammet prioriterar även information och kommunikation av forskningsresultat. En webbplats (www.friluftsforskning.se) har lanserats liksom ett särskilt nyhetsbrev med syftet att presentera forskning inom programmet jämte annan relaterad forskning om friluftsliv. Dialog och samverkan är också viktiga redskap för att fördjupa programmets externa kontakter. En särskild referensgrupp bestående av 15 personer finns knuten till programmet.

Forskarskola för friluftsliv

Lars-Magnus Engström, professor i betendevetenskaplig idrottsforskning, Lärarhögskolan i Stockholm

Lars-Magnus Engström är koordinator för den nationella forskarskola som planeras via ett samarbete mellan åtta högskolor och universitet.

– En programförklaring finns och ansökan om forskningsmedel är färdigställd, förklarade Lars-Magnus Engström. Bland utgångspunkterna för satsningen märks bland annat det faktum att stora delar av befolkningen ägnar sig åt friluftsliv. Ansökan betonar också det stora behovet av kunskapsuppbyggnad.

Lars-Magnus Engström presenterade kort forskarskolans innehåll, meningen är att man ska disputerar i olika ämnen, men med en inriktning mot friluftsliv. Forskarskolan inleds med en basutbildning (20 högskolepoäng) och leder sedan, via valbara och individuella kurser, fram till avhandlingen (totalt 160 poäng).

– 12 doktorandtjänster söks och vi hoppas på nyintagning av 14 doktorander efter två år, förklarade Lars-Magnus som avrundade med att understryka att en sådan utveckling på ett kraftfullt sätt kan bidra till ett markant uppsving för forskning om friluftsliv inom bara några år.

Nordisk-baltisk manual för besökarstudier

Per Wallsten, föreståndare Tyresta nationalpark

Per Wallsten förklarade kort att kunskapsbehovet avseende besökarstudier är stort vad gäller praktiska metoder för mätning. Vanliga frågeställningar gäller både vad man kan få veta och hur man rent praktiskt går tillväga. Och hur gör man för att dölja de ”manicker” som mäter folks rörelser ute i terrängen?

– I Nordiska Ministerrådets regi pågår just nu ett projekt med besökarstudier i fokus, förklarade Per Wallsten. Metoder och publikationer med koppling till det projektet finns på www.norden.org.

Projektet har redan givit upphov till arbete med en handbok med namnet ”Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries”.

– Handboken ska presentera gemensamma metoder som alla kan använda, sade Per Wallsten. Boken kan också lägga grunden för gemensam statistik på området och ska presentera riktlinjer och rekommendationer för hur besökarundersökningar genomförs (gäller både kvantitativa beräkningar och kvalitativa, hur man jobbar med enkäter).

– Den täcker in hela kedjan från insamling av data till tolkning och hur de kan användas i praktiken.

Kunskapsuppbyggnaden på området får därmed anses vara på gång, nu gäller det dock att se till att det underlag som besökarundersökningarna ger kommer till användning i planering för och förvaltningen av friluftslivet, summerade Per Wallsten.

Utgivna publikationer

Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries” ISBN 91-620-1258-4.

Räkna friluftslivet – en vägledning i användningen av elektronisk radoräknare
Radio Beam ISBN 91-620-8211-6.

Counting Visits to Natural Areas User handbok for the Radio Beam counter
ISBN 91-620-8242-6.

Räkna friluftslivet 2 – en vägledning i användningen av IR-räknare och tramp-
räknare ISBN 91-620-8276-0.

Mångfald i närnatur (Minna)

Ebba Lisberg Jensen, koordinator för MINNA på Centrum för biologisk mångfald (CBM), Sveriges Lantbruksuniversitet

Ebba Lisberg Jensen berättade kort om programmet MINNA (mångfald i närnatur) ett forsknings- och utvecklingsprogram som drivs av Centrum för Biologisk Mångfald (CBM).

– Det är viktigt att bygga upp en struktur för kommunikation mellan praktiker och forskare, framhöll Ebba Lisberg Jensen. Samarbetet mellan praktiker och forskare står därför i centrum i MINNA, ansatsen är att jobba tvär- och mångvetenskapligt inom de intresseområden som bland annat uppstår i gränslandet mellan friluftsliv och närnatur liksom friluftslivets kopplingar till bättre folkhälsa, hållbar samhällsutveckling och integration.

Mångfald presenterades som ett nyckelord för MINNA. Den biologiska mångfalden är kärnan, men även den kulturella mångfalden, mångfald i landskapet liksom i planering och förvaltning inkluderas. MINNA fokuserar främst på södra Sverige, programmets utformning speglar därför landsdelens förutsättningar för friluftsliv. Ett exempel på hur projektets ansats omsätts i praktiken gavs via en kort beskrivning av det sk Arrieprojektet.

MINNA deltar i arbetet för att försöka inrätta ett tätortsnära friluftsområde vid Arriesjön i Malmös utkant. Sjön är ett före detta grustag och en kalksandstensindustri där en lång rad intressenter utövar friluftsliv; från paintbollklubbens medlemmar till ryttare och motionärer på olika nivåer. Inom Arrieprojektet genomförs nu intervjuer för att kartlägga nyttjandet med målet att framöver kunna zonera området för bästa samutnyttjande. Mer information; www.mangfaldinarnatur.se.

Friluftsliv i snö, is och kyla

Ulla Tebelius, Professor, fil. dr i pedagogik Luleå tekniska universitet

Ulla Tebelius arbetar sedan år 2002 för att bygga upp undervisning i fritidsvetenskap samt etablera området som ett forskningsämne vid Luleå tekniska högskola. Tebelius redogjorde inledningsvis kort för inriktningen på forskningen idag. Här finns forskargrupper med fokus på såväl hållbar naturturism som lokala planeringsprocesser, naturupplevelser, hälsa och välbefinnande, hållbar utveckling, turismföretagens kunskapsbehov och snö och is som material för lek och aktivitet.

Grundutbildning bedrivs på flera plan; inom lärarprogrammet finns till exempel möjlighet att välja inriktning mot friluftsliv på 20 poäng plus en specialisering mot friluftsliv på 60–81 poäng. Luleå erbjuder även en rad fristående kurser, bland annat en kurs om fem plus fem poäng om friluftsliv för kvinnor liksom en 5 poängskurs i äventyrspedagogik. Kursen ”snisky” erbjuder praktisk tillämpning av friluftsliv i is och kyla, högskolan har även en nationell certifiering för naturguider.

– Aktuella forskningsprojekt är ”didaktik och ledarskap vid strapatsrikt friluftsliv” med mycket praktisk tillämpning, informerade Ulla Tebelius. Ytterligare projekt på gång är ”guidens betydelse för upplevelsen, lärande och hållbar utveckling”, ”hästen som livsstil” (betonar lärandet förknippat med umgänge med hästen samt kopplingarna till det inte alltid helt problemfria ridandet i terräng) samt ”snö som material för utomhusaktiviteter”.

Perspektiv på nordisk friluftskultur

Björn Tordsson, første amanuensis, dr. scient, Høgskolan i Telemark, Norge

Björn Tordsson diskuterade under sitt föredrag forskningsbehov utifrån uppfattningen om en speciell nordisk friluftskultur. Föreläsaren tog sin utgångspunkt i de olika ansatser som ofta präglar synen på friluftslivets förändringar.

– Medan vissa menar att det gäller att slå vakt om friluftslivets traditioner och anor anser andra att det viktigaste är att friluftslivet moderniseras – annars sätter ungdomen friluftslivet på museum, argumenterade Björn Tordsson som dock själv såg polariseringen som felaktig och istället framhöll att friluftslivet egentligen alltid varit modernt, knutet till samhällets behov för stunden.

– Friluftslivet är en kulturell nyskapelse i moderniteten, filosoferade föredragshållaren. Friluftslivet kan förstås som en följd av – och en reaktion mot – den moderna tillvaron, det är denna dubbelhet som gör friluftslivet intressant att utforska.

Björn Tordsson bjöd på en tillbakablick på friluftslivets långa historia med ett bibehållet synsätt på friluftslivet som en spegel av samhällets inre liv. Föredragshållaren passade på att uttala förhoppningar om den begynnande svenska friluftslivsforskning som en forskning som går djupare än att bara studera mönster, en forskning som också försöker förstå friluftslivets sociokulturella funktion och dess roll för människan.

– Vi behöver en forskning som har som mål att verkställa värden istället för att enbart söka enkla samband mellan friluftsliv och hälsa, påpekade föredragshållaren som byggde på sitt ställningstagande med ett tänkvärt resonemang om friluftslivets koppling till det spontana och till den ideella sektorn, ett faktum som ger både styrka men också innebär svagheter. Det är enligt föredragshållaren ett faktum att löst organiserade samhällsintressen och kulturelement som friluftslivet har svårt att göra sig gällande i kampen mot bättre organiserade, ”tungt” intressen.

– Ska kulturelement överleva, måste de även förankras i samhällets institutioner, sade föredragshållaren. Är intressena svaga är risken stor att man blir marginaliserad och förlorar kampen om politisk uppmärksamhet och därmed om samhällets ekonomiska medel. Friluftslivet behöver stärka sin roll, rollen är idag oproportionerligt svag i förhållande till den betydelse friluftslivet har för befolkningen och den samhällsnytta det ger.

Om ansvaret för friluftslivet även i fortsättningen ska bäras av den ideella sektorn eller om det måste förankras djupare i samhället, lyftes fram som en knäckfråga för friluftslivets framtid. Kan samhällets ansvar avgränsas till att bara avsätta områden, fördela stöd till organisationer och genomföra en och annan kampanj? Knappast, ansåg föredragshållaren. Är det enbart familjen och föreningslivet som ska axla ansvaret, eller bör även offentlighet genom skola, kultur och fritidspolitik, hälso- och socialpolitiken ta sin del? Tordsson pekade på exempel från Danmark där naturvägledare aktivt arbetar för att föra samman skolan och allmänhetens friluftslivsbehov med den fysiska planeringen.

Ytterligare skäl för en mer värdetänkande forskning och en starkare institutionell status för friluftslivet konstaterades vara den tilltagande materialismen och kraven på en allt mer avancerad infrastruktur även på fritiden. En ansvarsfull friluftsforskare måste enligt Tordsson idag förhålla sig till det som är ett ekologiskt bärkraftigt friluftsliv. Om inte det offentliga kan garantera friluftslivets värden finns risken att marknaden blir den dominerande aktören med ökande konkurrens om naturen som följd. Men vad sker med allemansrätten och naturupplevelser om friluftslivet i högre grad blir marknadsvaror? frågade sig Tordsson som fortsatte:

– När nu chansen finns borde vi inte nöja oss med mindre än en forskning som håller samma höga kvalitet som det som utforskas. Forskningen måste göra tydligt att värden står på spel, annars kan forskningen de facto bidra till friluftslivets marginalisering.

– Många människor har sina starkaste minnen från naturmöten och friluftsliv, förklara det den som kan. Och förklara det så att det stärker möjligheten till sådana upplevelser – det är uppgiften!

Social och kulturell mångfald inom friluftslivet

Emil Plisch, Mångkulturellt centrum i Botkyrka

Mångkulturellt centrum i Botkyrka är en kommunal stiftelse som spänner över både forskning, utbildning och utställningsverksamhet.

– Vi jobbar först och främst med social och kulturell mångfald, förklarade Emil Plisch som under sitt föredrag fokuserade resultaten från ett uppdrag som utförts för Naturvårdsverkets räkning under 2005 och 2006 – ”Social och kulturell mångfald och miljöarbete – kunskapsläge och forskningsbehov”.

Emil Plisch berättade kort om projektets syfte; att belysa kunskapsläget och identifiera forskningsbehov. Projektet fokuserade på tre huvudområden; friluftsliv, avfall och hållbar konsumtion (kopplat till social och kulturell mångfald) förklarade Plisch som betonade att social och kulturell mångfald inte bara handlade om etnicitet utan också om påverkansfaktorer som ålder, genus, utbildning, inkomstnivå, storstad kontra glesbygd etc.

– Nära var femte svensk har idag utländsk bakgrund eller har minst en förälder som har det, sade Emil Plisch. Kuskapen om människors natursyn och deltagande i friluftsliv har idag stora brister. Mångkulturellt centrum använde såväl litteraturstudier som statistik och intervjuer för att identifiera kunskapsbehov för forskning inom området. Ett tydligt behov av kunskap om deltagandet i friluftsliv, särskilt i fråga om ungdomar har identifierats.

– Statistik ger idag viss vägledning och pekar på att en rad faktorer påverkar vilken typ av aktiviteter man väljer att utöva. Exempel är att inkomstnivån endast påverkar inom ett fåtal aktiviteter. Kön relaterar till aktiviteter som historiskt har förknippats med just manligt och kvinnligt, som jakt. Samband mellan utbildningsnivå och friluftsliv ansågs svaga. Ju kortare tid man varit i Sverige desto lägre deltagande i friluftslivet.

Exempel på slutsatser från studien är just att kuskapen om mångfald och friluftslivet är dålig idag – och att det finns samband mellan socioekonomiska variabler och deltagande i friluftsliv. Studien visade också på en ofta ensidig och stereotyp bild av ”invandraren” som någon som ska utbildas i samband med försök till ökat deltagande.

Plisch uppehöll sig vid behovet av att arbeta för delaktighet i det lokalsamhälle där förändringar ska nås och varnade för ett förhållningssätt där försöken att projicera ett svenskt förhållningssätt eller svensk natursyn bara förstärker ett ”vi- och-dom” synsätt. Barn och ungdomar är en viktig målgrupp för varaktig förändring.

Till rekommendationerna för framtida forskning inom fältet hör bättre samordning av projekt liksom krav på utgångspunkt i vetenskapliga modeller. Önskvärt vore även utvecklade nätverk, inte minst för praktiker verksamma på området. Dessutom behöver den sociala dimensionen inkluderas mer i miljö- och naturvårdsarbetet, betonade Emil Plisch.

Friluftslivets hälsovärden

Björn Lindgren, professor i hälsoekonomi och föreståndare vid centrum för hälsoekonomi, Lunds universitet

Friluftsliv i bemärkelsen fysisk aktivitet och motion är positivt för hälsan, konstaterade Björn Lindgren, inte minst eftersom fysisk inaktivitet ökar risken för ett stort antal sjukdomar. Det är också klarlagt att friluftsliv har positiva effekter på den psykiska hälsan, vi mår helt enkelt bra när vi vistas i vackra landskap eller går genom en vacker trädgård. Vi vet också att både samhälle och individ tjänar på att vi rör oss mer.

– Livsstilen är kanske den dominerande orsaken till bra eller dålig hälsa, påpekade Lindgren som kort redogjorde för en kartläggning av motionsvanorna i Sverige. En kartläggning som visar att 40 procent av befolkningen motionerar regelbundet, 50 procent gör det då och då medan 10 procent motionerar sällan eller aldrig.

– För lite motion ger i sin tur spår i statistiken i form av läkarbesök, läkemedelsutnyttjande och förtidspensioneringar, sjukfrånvaro etc, slog Lindgren fast.

Ett sätt att komma ett steg närmare sambandet mellan hälsa och motion konstaterades vara att ta reda på den medicinska orsaken bakom till exempel den totala mängden förtidspensioneringar och dödsfall. Bland de diagnoser som man hittat i sökandet mellan samband mellan motion och hälsa finns allt från högt blodtryck, kärlkramp, diabetes typ II och vissa cancersjukdomar.

Björn Lindgren levererade därefter ytterligare siffror som belägg för att motionsvanorna spelar roll, 25 procent av vårddagarna för kärlkramp eller för hjärtinfarkt beräknas bero på bristande motion. Beräkningar av det faktiska värdet av om alla svenskar motionerade regelbundet skulle enligt Lindgren resultera i:

- 18 000 färre vårdtillfällen på sjukhus per år,
- längre livslängd (motsvarande 50 000 levnadsår per år),
- mer tid i arbete pga färre förtidspensioneringar (motsvarande 14 000 arbetsår per år),
- lägre sjukvårdskostnader (värt cirka 750 miljoner kronor per år).

– Om gruppen regelbundet aktiva motionärer ökar med tio procent skulle detta ge lägre sjukvårdskostnader och större produktion av varor och tjänster till ett värde av minst 1,7 miljarder kronor per år. En utveckling som kanske är mer realistisk på kort sikt, resonerade Björn Lindgren.

En nyckelfråga för förståelsen av sambandet motion- hälsa är kunskap om *vad* det är som gör att folk inte motionerar regelbundet.

– Det visar sig att tidskostnaden uppfattas som hög i förhållande till andra aktiviteter, förklarade Lindgren. Hälsoekonomiska utvärderingar visar att individens tidskostnad är avgörande för om en åtgärd för att förbättra motionsvanorna ska bli ”lönsam” eller inte.

Utmaningen för dagens forskning är att motion måste uppfattas som en njutning i sig, friluftsliv måste vara stimulerande så att tidskostnaden inte bedöms så hög.

– Friluftorganisationer har en viktig uppgift i att se till att folk har det roligt ute i naturen.

Mer info i studien Fysisk inaktivitet – fysisk inaktivitet och produktionsbortfall / www.svensktfriluftsliv.se.

Det äventyrliga friluftslivet

Johan Arnegård, Avd för idrottspedagogik, Lärarhögskolan i Stockholm

Den tidigare äventyraren och bergsguiden Johan Arnegård förde med ett bildspel in natur och aktiviteter i föreläsningssalen. Syftet var att förmedla känslan av äventyr, en mångsidigt begrepp skulle det visa sig på bildresan via branta klippväggar, över fjällvidder, på väg mot utforskade fjälltoppar, och via utsikten från en havskajak.

Johan Arnegård redogjorde därefter för den studie kring äventyrare som han utfört inom ramen för sin doktorsavhandling *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola* (2006).

Äventyrssporter kan enligt Johan Arnegård sägas ha en rad karaktärsdrag:

– Här finns ett inslag av allvarligt risk, det finns inte något i förväg bestämt sätt att lösa uppgiften, det handlar om att bedöma situationer, problemlösning, kontroll – ett totalt uppslukande, ett levnadssätt där mycket annat väljs bort.

Studien fokuserade äventyrssportarens natur; varför gör dessa människor det, vad får de ut av det och vad driver dem? Vilka är dessa människor egentligen?

Arbetet genomfördes via en enkätstudie och en uppföljande intervjustudie av bergsklättrare, offpisteskidåkare och hängflygare. Dessutom ingick en närstudie av klippklättring.

– Under intervjuerna gav utövarna uttryck för en särskild upplevelsekaraktär; ”det känns i hela kroppen”, de upplever en frändskap med sin natur, en intensiv närvarokänsla och lyckokänsla, förmedlade Johan Arnegård som även förklarade resultatet ur ett fenomenologiskt perspektiv genom begreppet ”flow” – definierat som djup lyckokänsla, ett koncentrerat handlande i vilket individen är uppmärksam på inget annat än just sitt handlande.

Fem punkter fick sammanfatta slutsatserna avseende drivkraften bakom äventyrssporten:

- 1) Den aktiva kroppen (man söker en fysisk aktivitet).
- 2) Fordrande och tydlig utmaning, (tuffa utmaningar i fokus).
- 3) Total fokusering (koncentration och näst in till verklighetsflykt).
- 4) Utöva kontroll, (farligt, men man bestämmer själv hur farligt).
- 5) Uteliv i naturen (närhet och naturupplevelse är viktigt).

Studien visade också på tydliga samband mellan utövarnas bakgrund och utövandet av äventyrssport. Av 200 utövare i Arnegårds studie var det till exempel bara i ett fall där inte båda föräldrarna fanns i hemmet. Alla hade sysslat med friluftsliv, alla hade föräldrar från det övre samhällsskiktet, friluftsliv och skidåkning hade varit viktigt under uppväxtåren, en övervägande andel av utövarna hade akademisk utbildning.

Vad vi lär oss under uppväxten har enligt Arnegård betydelse för om vi väljer att satsa på äventyrssport. För att vara villig att anta utmaningar måste man lära sig att göra det – lära sig att det är meningsfullt att anstränga sig och kämpa.

Upplivelsesdimensionerna är det meningsbärande i äventyrssporten, men valet att äventyrssporta är mer komplext än så och måste enligt Johan Arnegård också

förstås som en konsekvens av deltagarnas uppväxtmiljö i kombination med deras livssituation.

Johan Arnegård levererade avslutningsvis två delvis motstående ingångar till förståelse av äventyrstrenden;

- längtan bort från vad som upplevs som en tråkig och händelsefattig vardag,
- en flykt bort från ett annars kaotiskt och komplext samhälle där äventyrssporten står för ett tillstånd där man kan uppleva sanning och kontroll.

– Jag tror inte att dessa förklaringsgrunder står emot varandra, utan att de samverkar i någon slags kombination, avrundade Arnegård.

Svenskt friluftsliv i ett internationellt perspektiv

Professor Tom Heberlein, University of Wisconsin, USA

Professor Tom Heberlein reflekterade inledningsvis över friluftslivet i det svenska samhället, ett fenomen han haft möjlighet att studera under ett års arbete i Sverige (1995) och som enligt Heberlein innehåller karaktärsdrag som vi svenskar kanske inte uppmärksammar. Ett friluftsliv som enligt föredragshållaren har en grundläggande betydelse för det svenska samhället. Belägg för den tesen hämtade Heberlein ur en rad faktorer som jämfört med hemlandet USA framställdes som helt unika. Exempel är:

- *Det svenska sportlovet* – då hela samhället tar ledigt enligt ett sofistikerat system där olika delar av landet tar ledigt olika veckor.
- *Jakten* – som en del av den svenska identiteten (Kungen jagar, hela institutioner i norra Sverige stänger under älgjakten).
- *Allemansrätten* – som ger det offentliga livet rätt att vistas på privat mark.
- *Fjällturismen* – omfattar vintertid en stor andel av befolkningen och ger sommartid tillgång till ett välutvecklat system av vandringsleder.
- *Svenska "iconic locations"*, destinationer med stor dragningskraft på friluftslivet som Stockholms skärgård, Åre, Sarek etc.

Tom Heberlein tryckte därefter på den paradox han ansåg fanns mellan friluftslivets betydelse och den relativt marginella forskning som bedrivs på temat i Sverige. Utvecklingen med Fjällmistra, ETOUR vid Mittuniversitetet samt det nya forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring ansågs dock lova gott.

Föredragshållaren passade i sammanhanget på att ge sin bild av hur han ansåg att Sverige borde ta vara på sina naturgivna förutsättningar för ett bättre friluftsliv och en bra forskning.

– Sverige kan bli bättre genom att bättre planera och organisera sin forskning, framhöll Heberlein. Samarbetet med näringslivet kan förbättras, det är också viktigt att dra nytta av de erfarenheter som gjorts inom bland annat amerikansk forskning om friluftsliv.

– Dra också fördel av de unika förutsättningarna för studier som finns i Sverige, det finns tillgång till bra adressregister och svarsfrekvensen vid undersökningar är förhållandevis god. Utnyttja också de i Sverige ofta välorganiserade ideella organisationerna i arbetet (till exempel jaktintressen).

Det ansågs vidare viktigt att forskningen bedrivs över tid, inte minst för att kunna mäta faktiska förändringar. Det är också angeläget att fånga in de som inte utövar friluftsliv för att studera varför. Heberlein slog också ett slag för återkommande panelstudier vilket gör det möjligt att följa personer över tid.

Heberlein bjöd därefter åhörarna på en resa genom utvecklingen av amerikansk friluftsforskning. En resa som inleddes på 1950-talet till följd av ökande fritid och inkomster hos befolkningen med tilltagande besöksantal i amerikanska national-

parker. Forskningen beskrevs som i huvudsak triggad av problem som slitage i naturområden. Först på slutet av 1960-talet började intresset för friluftslivets sociala dimensioner spira.

En rad vetenskapliga studier och artiklar producerades under friluftsforskningens första tiotal år, få tillförde enligt Heberlein någon egentlig ny kunskap. Forskning utfördes visserligen av framstående forskare inom olika vetenskapliga discipliner, men utförarna visste sällan något om friluftsliv. Man förutsåg inte det ökande intresset för friluftsliv runt 1970 och man insåg inte konsekvenserna för friluftsliv av vare sig den ökande fritiden inom arbetarklassen eller konsekvenser av tillväxt och ökande efterfrågan på varor i det amerikanska samhället.

Den amerikanska forskningen av idag beskrevs som omfattande, men illa organiserad och med projekt som ofta befanns dåligt överensstämmande med forskningens intentioner. Finansieringsmöjligheter ansågs ha stort inflytande över forskningens inriktning.

– Forskningen är ofta alltför användaranpassad eller alltför ”abstrakt”, sade Heberlein som ansåg att Sverige har väsentligt bättre förutsättningar att få till en bra forskning.

– En ny modell för friluftsforskning kan uppstå, manade Tom Heberlein avslutningsvis.

Vilken kunskap om friluftslivet behöver vi i framtiden?

Dag 2, parallella seminarier

Tankesmedjans andra dag ägnades åt erfarenhetsutbyte och idéarbete i mindre grupper i syfte att diskutera och identifiera framtida forsknings- och kunskapsbehov. Såväl kvantitativa som kvalitativa faktorer med koppling till friluftslivet ventilerades med sikte på befintliga och nya arenor för forskning och förmedling av kunskap.

Här hittar du korta sammanfattningar av seminarierna och ett axplock av de förslag och idéer som diskuterades – vilka kommer förvaltas vidare på olika sätt. Friluftsrådet tar upp flera av dem i de regionala konferenser som ordnas under 2007. Forskningsprogrammet "Friluftsliv i förändring" arbetar med en omfattande datainsamling där seminarierna har utgjort en värdefull dialog i förberedelsearbetet.

1. Att mäta friluftslivet

Peter Fredman, forskningschef för forskningsprogrammet *Friluftsliv i Förändring*, gav en introduktion till kunskapsläget och berättade om olika sätt att mäta antalet besökare och besökarnas attityder och beteenden. Mätningarna är användbara för bland annat:

- förvaltning och skötsel av områden,
- utveckling av besöksnäringen,
- planering av infrastruktur för besökare.

Besöksräkningar kan utföras genom räkneverk (mekaniska/elektroniska), manuella/visuella observationer, kamera-/fjärrövervakning eller indirekta uppskattningar. Besökarundersökningar kan utföras som områdesstudier (enkäter i området, uppföljande postenkät, personliga intervjuer) eller befolkningsstudier (större enkätundersökningar, fokusgrupper/expertpaneler). Det framhölls som viktigt att få kläm även på icke-besökare!

Ulla Romild, statistiker vid Mittuniversitetet i Östersund, berättade om forskningsprogrammets ambitioner att samla kunskap om dagens friluftsliv. Information kommer att samlas in på tre nivåer; nationellt, regionalt och lokalt. Analyser kommer att göras kring deltagande, icke-deltagande samt hinder för deltagande.

En större nationell postenkät kommer att göras med frågor kring friluftsliv det senaste året och bli "last-visit-frågor". I vissa regioner och kommuner kommer fler att tillfrågas, jämte mer detaljerade undersökningar i fallstudieområdet.

Deltagarna på Tankesmedjan diskuterade kring bli vad som är viktigast att mäta, vad som är svårast, hur fånga förändringar över tiden och hur mäta människors vanor.

Exempel på synpunkter eller slutsatser som kom fram var bli att det är mycket viktigt att fånga de som inte bedriver friluftsliv. Samtidigt finns problem förknip-

pade med själva definitionen, begreppet friluftsliv kan därför i enkäter framställas som t ex ”utevistelse med naturkontakt”. Exempel av hur definitioner kan leda till missvisande resultat är det faktum att t ex samer i en enkätundersökning ansåg att de aldrig ”motionerade”.

Deltagarna framhöll även vikten av att få fram kunskap om vardagsfriluftslivet och barns friluftsliv där man kanske kan samla information via skolorna. Det ansågs vidare viktigt att inte blunda för negativa effekter.

När det gäller uppföljning över tid ansåg gruppen att antalet besökare kopplat till ett område kan mätas före och efter genomförande av olika praktiska insatser. Det ansågs även viktigt att undersöka medvetenheten om hälsovärden kopplade till friluftsliv, hur generationsöverföringar fungerar och hur barns lek förändras.

2. Fysisk planering för friluftsliv

Workshopen var upplagd så att deltagarna fick ställa frågor till seminarieledaren om vad som skulle beforskas inom projektet fysisk planering för friluftsliv.

Seminarieret fokuserade på ett antal frågor:

- Roller och ansvar är viktigt. Friluftslivet faller ofta mellan stolarna och är ofta dåligt representerat på planenheterna.
- Avvägning mellan intressen är central i den fysiska planeringen. Friluftslivet får ofta stryka på foten.
- Policydokument har ofta dålig genomslagskraft när det kommer till genomförandeskedet. Såväl praxis som lagstiftning behöver förändras.

Projektet kommer att utgå från länsstyrelsernas naturvårdsprogram eftersom dessa ingår som planeringsunderlag i kommunernas översiktsplanering. Ytterligare underlag är Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsen arbete vad gäller områden av riksintresse för friluftsliv och avverkning. Konflikter mellan olika typer av friluftsliv som hästsport, skidåkning, skoteråkning m m ska belysas. Även förhållandet mellan friluftsliv och annan markanvändning, t ex vindkraft och vägbyggen. Intressekonflikter ingår i den fysiska planeringen och projektet ska undersöka vad som är möjligt att styra med den fysiska planeringen.

Deltagarna efterlyste:

- Jämförande studier mellan bevarande- respektive skötselplaner för att se om de har olika mål trots att samma område behandlas. Skötselplaner är ofta mer förankrade och har mer av avvägning mellan intressen.
- En regional syn eftersom det kan bli konkurrens mellan kommuner. Ingen tar på sig ansvaret för helheten idag trots att alla ser att områden exploateras och att barriärer byggs.
- Uppgifter om hur mycket mark som pekats ut som friluftsmark i översiktsplaner som redan är bebyggt idag samt gärna en specialstudie på strandskydd.
- Kunskap om planeringsmetoder i utflyttningabygder.

Synpunkter framkom på att det finns en ovilja att peka ut områden som intressanta för friluftsliv beroende på att kommunerna vill ha en exploateringsreserv. Av diskussionen framkom även att riksintressen för friluftsliv har visat sig vara som magneter för bebyggelse, ungefär som det är med strandnära lägen.

3. Ökad mångfald inom friluftslivet – hur fixar vi det?

Enligt **Zahra Bayati**, medlem i Friluftsrådet och själv ”invandrare”, måste alla organisationer och myndigheter ställa sig frågan, varför de ska jobba med mångfaldsfrågorna! Varför är mångfald bra för oss?

Zahra Bayati gav ett konkret exempel på kopplingarna mellan integration och friluftsliv genom en berättelse om en bergsklättring med mångfald bland deltagarna.

– Alla kan vara med, inte som objekt, utan som en del av gruppen sade Zahra Bayati som betonade att det inte är fråga om en aktivitet ”för invandrare”. Zahra Bayati beskrev en upplevd känsla av svenskar som missionärer som förmedlar och idkar välgörenhet.

– Vi känner oss koloniserade när ni ser oss som flygande tefat, sade Zahra Bayati. Enda vägen är att hitta vägar tillsammans. Vi är alla en länk i kedjan.

Johanna From – hur ökar vi mångfalden i friluftslivet vad gäller etnicitet, åldrar, kön osv? För att besvara frågan gjorde alla deltagare en SWOT-analys, exempel nedan:

Hot

- Homogenitet ger falsk trygghet i viss mån – därför så många invandrarföreningar.
- Långsiktighet saknas då detta är ”politiskt korrekta” projekt med finansiering just nu.
- Rädsla för att släppa in andra tankesätt.
- Brist på mångfald i organisationen.
- Språksvårigheter.

Styrkor – möjligheter

- Organisation som speglar dagens samhälle kan möta dagens utmaningar.
- Ringar på vattnet, kommer någon med, blir det lättare fler.
- Ökade kontakter – möjlighet att lära av vandra.
- Minska rasism i samhället, öka förståelse för alla.
- Fler aktiva som visar natur- och miljöengagemang och som värnar om allemansrätten – viktigt som politiskt signal.

Prioriterade områden

- Skapa mötesplatser (naturen) för människor med olika kulturell bakgrund.
- Informera/information på elevers hemspråk till elever/föräldrar.
- Samarbeta med andra föreningar ex olika invandrarföreningar. Pensionärsföreningar etc.
- Utnyttja spännande möten mellan kultur/natur, t ex en guide från ett annat land vid naturvandringar.
- Använd måltiden som mötesplats för alla sinnen. Skapa mötesplatser på lika villkor.
- Skapa utbildningar tillsammans.
- Öka kontakt och samarbete med utbytesstudenter.
- Opinionsbilda internt, identifiera normer och strukturer som utestänger.
- Öka fokus på möjligheter till social samvaro och ”snack” istället för enbart kunskapsförmedling/intellektualism!
- Fokusera på att mötet vid naturkulturella bakgrunder kan leda till spännande aktiviteter och guidningar.
- Tänka långsiktigt, öka/få upp intresset för naturen i tidig ålder.

Zahra bjöd på fruktgodis som en symbol för att måltiden är en akt som förenar oss oavsett ursprung. Det gäller att skapa mötesplatser där vi kan umgås på lika villkor och bli nyfikna på varandra och det vi gör. Vi måste undvika att objektivisera människor, verkligheten finns där ute, det gäller att se de resurser som finns och hitta vägar framåt tillsammans.

4. När pengar utifrån vill styra friluftsrörelsen

– Vem står för prioriteringarna när det gäller utvecklingsarbetet inom friluftsrörelsen? frågade sig Göran Andersson från Friluftsförbundet ledare av workshopen. Ansökningar om bidrag för att bedriva utvecklingsarbete mäts mot bidragsgivarens prioriteringar. Om avståndet mellan bidragsansökarens och bidragsgivarens prioriteringar är för stort uteblir bidraget. Centrala frågor och utgångspunkter för diskussionen var bland annat; anpassar friluftsrörelsen sitt arbete utifrån bidragsgivarens prioriteringar? Hur stort avkall gör organisationerna på sin ”själ” och sina kärnvärden för att nå ekonomiskt fördelaktiga samarbetsavtal med kommersiella aktörer?

Göran Andersson framhöll att samhällets uppgift måste vara att garantera att organisationerna kan fortsätta sitt samhällsnyttliga arbete på ett sätt som är öppet för alla. Organisationen måste ges mandat och förtroende att själv kunna besluta över inriktning och prioritering av pengar.

När det gäller sponsring ansågs det tveksamt om det ovillkorade penningbidraget finns kvar. I dagsläget handlar det ofta om rena affärsuppdrag mellan den ideella föreningen och den kommersiella aktören. Då gäller det för föreningen att

hålla reda på sin ”själ”. I dagsläget betraktas, ur skattehänseende, sponsring som gåva och är därmed inte avdragsgillt för bolaget.

Olika röster från tankesmedjans deltagare:

- Föreningar styr mot ökad professionalism, vilket kan leda till större glapp mellan utövaren och föreningen.
- Statens bidrag har givit en hög kvalitet på friluftslivet.
- Hur går vi in i friluftslivet idag? Tendensen är att inte vilja bli medlem i en förening, utan möjligen delta genom ett stöttande ”medlemskap”. Vi verkar gå från medlemskap till att köpa en kommersiell produkt.
- Har ideella organisationer glömt sin själ? men traditionella organisationsmönster är kanske utdöende...
- En stark organisation är mycket viktig.
- Nya friluftorganisationer uppstår, t ex inom studentorganisationer, som saknar den gamla strukturen och söker en nätverkskedja att tillhöra. Nya friluftsytringar har inget statligt stöd...
- Prioriteringar i samhället styr den ideella organisationen. Vill du som organisation ha pengar så ska vissa villkor uppfyllas. Kontrollfunktionen är tydlig.
- Den ideella organisationen dödar sig själv på lång sikt genom professionalism. Subkulturen i en förening är också förödande på sikt.

Sammanfattningsvis: Friluftslivet är på väg att blir alltmer specialiserat och professionellt samtidigt minskar medlemsantalet i de ideella organisationerna. Friluftslivet börjar få högre trösklar till gemene man. Friluftorganisationerna är idag alltmer styrda av samhället/staten genom villkorad ekonomisk ersättning samt kommersiella krafter som också vill styra friluftslivet till att bli en produkt i stället för ett engagemang. In med friluftsliv i skolan, så lägger vi en bättre grund för framtida generationer.

5. Tätortsnära friluftsliv

Seminarieret fokuserade på ett antal frågeställningar, här ett urval:

1. Vilka miljöer och aktiviteter bör ingå i analyser av tätortsnära liv?

- De allmänt tillgängliga (inte inhägnade, avgiftsbelagda)
- Hänsyn måste tas till pågående markanvändning
- Vardagliga friluftaktiviteter som hundpromenader och spontantlek och spontan idrott.

2. Vilken betydelse har olika anläggningar och anordningar?

- Stor betydelse. Genom att skapa en attraktion ökar tillgängligheten både till och inom området. För individen spelar avstånd in. Tiden spelar in om man vill ut en kort stund.
- Planeringen är viktig – konsekvenserna av samhällsplaneringen måste analyseras. Ge områdena status i planeringen och bli en viktig del i planering av bostadsområde.
- Fråga vad folk vill ha, tjänstemän behöver nyttja nätverk. Undersök med mer fantasi!
- Före/efterstudier krävs på olika områden.

3. Vilka restriktioner finns för utövandet av tätortsnära friluftsliv?

- Närhet, kvalitet, tillgång.
- Kommunikationer/transporter, handikappanpassning.
- Frågor om hinder hänger ofta samman med den fysiska planeringen.
- Samhällstrender är att Mulle är ute. Idrott och dataspel är konkurrerande verksamhet.
- Bristande kunskaper om vad som gäller.
- Skolans lokalisering viktigt vad gäller tillgänglighet.
- Konflikter mellan olika friluftssintressen.

4. Vad avgör främst om ”upplevelsevärde” av tätortsnära friluftsliv blir stort eller litet?

- När förväntningar uppfylls när man högt upplevelsevärde.
- Diversifierat utbud.
- Välskötta faciliteter.
- Information både på platsen och om platsen.

6. Friluftslivets utövande och mönster

Att göra det osynliga synligt i Sveriges friluftsliv och påminna om tidens påverkan på hur saker och ting tar nya former var huvudpoängen i denna Tankesmedja.

”Svenskt friluftsliv” definieras idag av de traditionella utövarna och därmed får de tolkningsföreträdare. Men tiderna har ändrats, de självklarheter som var grunden

för dessa traditioner har förändrats av historiens nödvändighet och Svenskt friluftsliv lever idag sitt eget liv utifrån sin tids förutsättningar.

Det är därför nödvändigt att utforska den aktuella realiteten med dess förutsättningar och ta sig ur förutfattade meningar om ”Svenskt friluftsliv” utifrån myndigheters och föreningars perspektiv. Verkligheten måste ses som den är, och inte ur ett perspektiv som härstammar från 1960- eller 1970-talet.

I vilken utsträckning ”Svenskt friluftsliv” följer sin tids tempo och de förändringar som sker i ”Friluftsliv i Sverige”? Dessa frågor behöver en grundlig forskning och är en utmaning för friluftslivsforskare i Sverige.

Sven-Erik Karlsson, forskare från Karlstads universitet presenterade sin rapport ”Det är inte bara fråga om snö, det är mer komplext än så – om nysvenskar och skidåkning” som han skrivit på uppdrag av Skistar AB angående invandras skidåkningsvanor. Han poängterar att det inte finns empiriska undersökningar som visar hur vanlig skidåkning är bland utomnordiska invandrare, men en sak som är klar är att detta inte är vanligt.

Han gör inte heller någon empirisk undersökning utan skriver rapporten utifrån befintliga undersökningar om livsformer, traditioner, sociala villkor och kulturer. Invandrare från forna Jugoslavien, Turkiet och Iran står i fokus. Skillnader gentemot svenska skidåkningsutövares villkor och förutsättningar finns inom en rad områden:

- Klasskillnader.
- Könskillnader.
- Skillnader mellan svensk individualism och nysvensk kollektivism.
- Skillnader i natursyn.

Angående klasskillnader berättade forskaren att han själv på grund av ekonomiska förutsättningar i sin barndom, inte ägde varken skidor eller skridskor. Därför brukade han låna denna sorts utrustning från den tidens fritidsanläggningar. Att genom liknande åtgärder övervinna ekonomiska hinder kan vara en bra lösning. Sven-Erik Karlsson underströk att han studerat skidåkningsvanor hos första generationens invandrare då efterföljande generationer med tiden alltmer närmar sig svenska kulturella värderingar.

7. Mer friluftsliv i skolan

Seminariet tog sin utgångspunkt i de förutsättningar läroplanen ger för möjligheter till utövande av friluftsliv i skolan. Nu gäller det att hitta en modell för friluftsliv i skolan, och att nå ut med budskapet om möjligheterna.

Ett steg på vägen är pågående pilotkurs på lärarhögskolan ”Friluftsliv för förskolan och skolan”.

Utmaningar framgent handlar om att:

- argumentera för uterummets betydelse som lärmiljö i förskola och skola,
- analysera betydelse av rörelse och vistelsen i naturen utifrån ett hälsoperspektiv,

- undervisa i och om friluftsliv i relation till styrdokument,
- identifiera och diskutera utveckling av den egna lärarrollen med beaktande av säkerhet och ansvar,
- planera och genomföra tematiskt arbetssätt med koppling till friluftslivet.

Det blir snart fler som argumenterar och genomför friluftsliv i skolan; 60 studenter har nyligen examinerats vid Lärarhögskolan i Stockholm i en fortbildningskurs för förskolan, fritidshem och skolan ”Natur, äventyr och rörelse”, 5 poäng. Förslag efter utvärderad kurs är att kursen bör finnas på fler lärosäten. Kursen föreslås även ges i samarbete med NCFE¹ och intresserade friluftsförbund inom svenskt friluftsliv. Tanken är också att kursdeltagarna efter avslutad kurs blir ”friluftsbassadörer”.

Mer fysisk aktivitet genom friluftsliv är viktigt. Förslagen till övergripande mål för undervisning i natur och friluftsliv är *att eleverna ska bli natursäkra och naturmedvetna individer*.

För att den utvecklingen ska bli verklighet måste den ske gradvis och med vägledning av pedagoger i skolan. Det handlar fortsatt om lusten att lära – och att förstå den breda lärargruppen att ta steget till ”entreprenadtänkande”.

Örnsköldsviksmetoden lyftes fram som ett exempel. Här är uterummet viktigt i skolplanen. I Örnsköldsvik utbildas all personal t ex matbetspisingen, kuratorer m fl i utomhuspedagogik. Eleverna är ute minst en gång i veckan oavsett väder, lagar mat, matteundervisning m m. Närkulturmiljö på gång i kommunbeslut.

8. Friluftslivet som ideell rörelse – finns en framtid?

En problematisering av friluftslivet idag bildade utgångspunkt för Tankesmedjan; kunskaper kring företeelser om friluftslivet har tagits över av myndigheter. Finns det en risk att det ideella förminsas när myndigheterna tar över?

Diskussionen kretsade bland annat kring socialt kapital, tillit som begrepp och det ideella som symbol för en frivillighet. Varför köper man en aktivitet för dyra pengar av kommersiella företag när det går att få gratis ideellt. Har det med förtroende eller bara marknadsföring att göra?

Mindre ideellt engagemang? Svårt att få folk till styrelse och andra förtroendeuppdrag. Styrelsen håller på att förlora sin makt när makten förskjuts ut i verksamheten till de operativa ledarna, styrelsen är en stödfunktion mer än aktivt ledarskap.

Röster från deltagarna:

- De ideella ska bjuda gemenskap i stället för prissatta aktiviteter.
- Bristande delaktighet av ungdomar i styrelser handlar kanske om okunskap om att möjligheterna finns.

---

¹ Nationellt centrum för främjande av god hälsa hos barn och ungdom vid Örebro universitet.

- Har ledarna tagit för stor plats i organisationen? ge utrymme för delaktighet hos deltagarna och andra som vill fram och vill ta initiativ.
- I 4H är det mycket ungdomar i styrelserna och utbildning efterfrågas då.
- Är gemenskapen i föreningen viktig idag? Räcker två kompisar och familjen eller är gruppen viktig?
- Idealisterna tar jobbet från de kommersiella sägs det: Att titta på i forskningsprogrammet. Men är det verkligen ”otillbörlig” konkurrens att bedriva friluftsliv i konkurrens med kommersiella företag.
- Ideellt föreningsliv gränsar till offentligt med hjälp av olika stöd av samhället samtidigt som man kan ta betalt för sina verksamheter för att det ska gå runt.
- Allianser av likasinnade typ ”Svenskt friluftsliv” på lokal nivå behövs. Kan det offentliga verkligen bedrivas långsiktigt, kanske är det ideella mer långsiktigt?
- Ideella verksamheten är bra organiserad, som kommersiellt ansvariga ska ställa upp. KY utbildningar handlar mycket om företagande i friluftsliv. Där kommer det ideella inte in i bilden. Utbildningarna bygger på näringsidkande i framtiden.
- Ett behov finns för det enkla föreningsdeltagande som inte är kravfullt eller tar för mycket tid.
- Ungdomar har kontakt via datorn och msn idag, de kommer inte med i föreningar eller ut i skogen. Hur når vi ungdomarna idag? Dataspel i verkligheten? ”Geocasting” och livespel i verkligheten?
- Friluftsliv kanske sker genom nätverk i framtiden, man behöver ingen organisation.
- I Danmark: Kommunala naturvägledare som ska driva guidning och samarbetet mellan det ideella och kommersiella och kommunala verksamheten. Inga motsättningar mellan kommersiella och ideella samarbetet. Betalas av spelöverskottet.

9. Friluftsliv, naturvård och naturvägledning

Marie Stenseke, Göteborgs universitet, höll i seminariet som genomfördes med hjälp av ”bikupor” där mindre grupper av deltagare diskuterade på fyra teman:

1. Friluftslivets plats i svensk naturvård idag – svårigheter att uppmärksamma och möjligheter att utveckla?

Röster från bikuporna:

- Naturvård och friluftsliv riskerar att stryka på foten när förvaltningen strävar efter alltför grundlig förankring i tron på den ultimata planen när väl alla har fått sagt sitt. Förvaltningen måste vara mer ”patriarkalisk” och genomföra det som natur och friluftsliv kräver, vilket inte alltid är vad folk vill ha.

- Vi måste acceptera att miljöfrågor som biologisk mångfald och klimatförändringar alltid kommer att ges högre prioritet och tillföras mer ekonomiska resurser jämfört med friluftsliv.
- Kommunikation är en nyckelfråga, kan vi kommunicera behovet av naturvård/biologisk mångfald löser vi många knutar. Kommunikation handlar mycket om *hur* vi kommunicerar. Kommunikationen måste också spänna över konflikthantering.

2. Barn och naturen; Är fri, spontan lek och vistelse utomhus och i naturmiljöer ett "självändamål"?

- Slogs i diskussionen i mångt och mycket ihop med pkt 4 nedan, flera bikupor pekade på vikten av upplevelser/naturvana i tidig ålder för fortsatt friluftsiddkande och inställning till natur/naturvård.

3. Vad behöver vi veta om lärande i, om och för naturen för att kunna utveckla friluftslivets pedagogik?

Röster från bikuporna:

- Vi måste gå från att visa till att vägleda. Vägledningen är viktig för upplevelsen. Fram för fler närnaturguider!
- Hitta metoder för att "upparbeta" känslan för naturen, utan den är det svårt att förstå och motivera naturvård.
- Vilken acceptans finns för nya sätt att vistas i naturen? t ex att tillämpa "dataspel" i naturmiljön, spela paintball etc...

4. Ger vistelse i grönområden ökat miljömedvetande och naturinsikter. Hur beforska? Vilka aspekter är intressanta?

Röster från bikuporna:

- Hur påverkar upplevelser/naturvana i unga år våra friluftsväl senare i livet? Vad vet vi om "Mulle-generationens" kunskaper och val i vuxenlivet?
- Stämmer påståendet att friluftsvanor som vuxen kommer av *vad* vi gjorde som barn, inte *var* vi bodde?
- Ett fungerande naturskydd är viktigt för friluftslivet, men det räcker ej. Intellektuell förståelse kombinerat med upplevelser måste till.

10. Det kommersiella friluftslivet

Linda Lundmark och Dieter Müller, Kulturgeografiska institutionen vid Umeå universitet introducerade denna tankesmedja. "*Friluftsliv, naturturism och regional utveckling*" är ett av projekten som bedrivs inom programmet Friluftsliv i förändring. Inom forskningsprojektet ska en kartläggning av efterfrågan och utbud av naturturism göras. En annan central frågeställning är friluftslivets roll för

vilka val man gör som turist. Forskningen är viktig inte minst mot bakgrund av regeringens mål att satsa på ekoturism för att skapa sysselsättning och regional tillväxt. Definitionen av turism = resa utanför sin hemmaregion och övernatta.

Utvecklingen påverkas av en "internationalisering" – där svensk natur hård- draget kan ses som lekplats för civilisationströtta utlänningar ("Europas sista vild- mark"). En utveckling som i sin tur medför en rad trender:

- Krav på kommersialisering (boende, naturupplevelser, kultur)
- Utmaningar för allemansrätten
- Risk för laglöshet i vildmarken (är det t ex möjligt att bedriva kommersi- ell verksamhet i nationalparker?)

I den Norrländska glesbygden är det centralorterna som drar mest internationella gäster, t ex Arvidsjaur (testbilsförare) och Kiruna (Ishotellet). Det är ett hårt tryck på Norrlands inland om man jämför antal gästnätter per invånare. Vilken betydelse har denna process för regional utveckling och lokalsamhällena? Friluftslivets kommersialisering innebär en hel del utmaningar inför framtiden. En viktig fråga är i vilken riktning den naturbaserade turismen kan, bör eller ska utvecklas. För att kunna svara på den frågan måste man först fundera kring frågor som:

- Vad är god naturturism?
- Hur ska den vara för att ta tillvara friluftslivets traditioner?
- För att sedan kunna prata om turism och regional tillväxt krävs ytterliga- re några steg:
- Var slutar friluftsliv och var börjar turismen?
- Vilka tjänster kräver det rörliga friluftslivet (turismen)?
- Vad kommer att efterfrågas när det gäller tjänster i relation till friluftsliv- et och turismen?

Det finns stora förhoppningar/förväntningar på turismens effekter men det har visat sig att arbetskraft (t ex säsonganställda) ofta betalar skatt på annan ort och turis- terna handlar ofta mat hemma *innan* de åker! Hur stort är detta "svinn"?

Röster från publiken:

- Det finns ett enormt intresse för paketerade upplevelser (mat, boende, kanoting, kulturvandring, björnsafari), någon som fixar allt! Men, utbu- det är litet...
- Viss likriktning märks på marknaden. Alla försöker rädda sin kommun med ökad turism. "*Fiska i ett av Sveriges bästa fiskevatten*". Nästan alla har Sveriges bästa fiskevatten i sin strävan att vara speciell. Det kanske vore bättre att koncentrera olika verksamheter till vissa områden?
- Många har märkt att regelverken gör det svårt för småföretagare att be- driva turistisk verksamhet i skyddade områden. Det finns ett stort intresse för frågor rörande regional och lokal utveckling och det kommersialise- rade friluftslivet.

11. Allemansrätten år 2025

En rad lagar och föreskrifter styr och påverkar allemansrätten, bland annat:

- Regeringsformen, 2 kap 18 §.
- Miljöbalken 7 kap 1 §.
- Miljöbalkens allmänna hänsynsregler.
- HD:s dom Nr T 3615/95.

Klas Sandell, Karlstads universitet, tecknade ett framtidsscenario med fokus på allemansrätten år 2025. Allemansrätten kommer år 2025 enligt Sandell att byggas på att man kan läsa landskapet. Det gäller då att man har något att läsa (vilket bestäms av miljön och miljöfrågorna) och att man är läskunnig (vilket handlar om friluftslivets ställning, att man vet vad man söker och ser). En rad frågor, möjligheter och farhågor användes sedan för att teckna framtiden:

Miljön

- Vad händer om klimateffekterna är underskattade?
- Vad händer om landskapets ”funktionsspecialisering” bara förstärks?
- Vad händer om den Europeiska landskapskonventionen slår igenom i allmänhetens landskapsrelation?
- Vad händer om dagens diskussion om förändringar i strandskyddet blir inledningen till att allmänintresset i landskapet trängs tillbaka?

Friluftslivets ställning

- Vad händer om de kontrollerade inomhusmiljöerna vinner?
- Vad händer om säkerhetsregler och licensieringskrav tillsammans med allmänhetens osäkerhet gör att friluftslivet blir kommersiellt organiserat?
- Vad händer om utomhuspedagogiken slår brett igenom i all förskole- och skolverksamhet?
- Vad händer om konsumtionsvanorna dämpas och utjämnas?

Slutsatser från smedjan:

- Det viktigaste för allemansrätten är information och utbildning.
- Allemansrätten behövs för att skapa möjligheter för friluftslivets utveckling.

Kunskapen om friluftslivet

En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv

Program

Tid:

14–15 mars 2007

Plats:

Sånga Säby, Ekerö, Stockholm

Program, dag 1

Hur ser kunskapen om friluftslivet ut idag?

Moderatorer: Per Nilsson, Friluftsrådet och Eva Bjernudd, Svenskt Friluftsliv & Friluftsrådet

9.00	Registrering och fika	<i>Konferenssal Utanför Södra</i>
10.30	Inledning & öppnande av tankesmedjan Per Nilsson, Friluftsrådet, Ulf Silvander, Svenskt Friluftsliv & Peter Fredman, Friluftsliv i förändring	Södra
11.00	En ny friluftsvår i Sverige? – Om historia och forskning Klas Sandell, Karlstads universitet	Södra
11.30	Forskning om friluftsliv – på vilket sätt och till vilken nytta? Johanna From, Skogsstyrelsen och Friluftsrådet	Södra
12.00	Lunch	<i>Restaurangen</i>
13.15	Friluftsliv i förändring – ett nytt nationellt forskningsprogram Peter Fredman, Mittuniversitetet / ETOUR	Södra
13.30	Aktuellt om kunskap kring friluftsliv (korta presentationer) <ul style="list-style-type: none"> • Forskarskola i friluftsliv – L-M Engström, Lärarhögskolan i Stockholm • Nordisk-Baltisk manual för besökarstudier – Per Wallsten, Tyresta nationalpark • Mångfald i närnatur (Minna) – Ebba Lisberg-Jensen, Malmö Högskola • Friluftsliv i snö, is och kyla – Ulla Tebelius, Luleå tekniska universitet • Naturvårdsverkets satsningar på friluftsforskning – Anders Lundvall, Naturvårdsverket	Södra
14.30	Några perspektiv på nordisk friluftskultur Björn Tordsson, Høgskolen i Telemark	Södra
15.00	Fika	<i>Utanför Södra</i>
15.30	Social och kulturell mångfald inom friluftslivet Emil Plisch, Mångkulturellt Centrum	Södra
16.00	Friluftslivets hälsovärden Björn Lindgren, Lunds universitet	Södra
16.30	Det äventyrliga friluftslivet Johan Arnegård, Lärarhögskolan i Stockholm	Södra
17.00	Summering första dagen, info kvällsaktivitet Per Nilsson, Eva Bjernudd, Ulf Silvander	Södra
18.00	Middag och kvällsaktivitet	<i>Restaurangen</i>

Program, dag 2

Vilken kunskap om friluftsliv behöver vi i framtiden?

Moderatorer: Per Nilsson, Friluftsrådet och Eva Bjernudd, Svenskt Friluftsliv & Friluftsrådet

		<i>Konferenssal</i>
8.30	Inledning Per Nilsson, Eva Bjernudd	Södra
8.45	Parallella tankesmedjor • Att mäta friluftslivet – Ulla Romild, Mittuniversitetet	Birka
10.00	• Fysisk planering för friluftsliv – Lars Emmelin, Blekinge tekniska högskola	Ekerö
	• Ökad mångfald inom friluftslivet - hur fixar vi det? – Zahra Bayati och Johanna From, Friluftsrådet	Södra
	• När pengar utifrån vill styra friluftsrörelsen – Göran Andersson, Friluftsfrämjandet	Säby
<i>9.45</i>	<i>Fika</i>	<i>Utanför Södra</i>
11.00	Parallella tankesmedjor • Tätortsnära friluftsliv – Mattias Boman, SLU	Birka
	• Friluftslivets utövande och mönster – Klas Sandell, Karlstads universitet	Södra
	• Mer friluftsliv i skolan – Peter Lamming, Friluftsrådet	Ekerö
	• Friluftslivet som ideell rörelse – finns en framtid? – Ulf Silvander, Svenskt friluftsliv	Säby
11.00	Parallella tankesmedjor • Friluftsliv, naturvård och naturvägledning – Marie Stenseke, Göteborgs universitet	Södra Birka
	• Det kommersiella friluftslivet – Linda Lundmark, Umeå universitet	
	• Allemansrätten år 2025 – Klas Sandell, Karlstad Universitet & Gunnar Zettersten, fd Naturvårdsverket	Ekerö
<i>12.00</i>	<i>Lunch + tid för egna möten och samtal</i>	<i>Restaurangen</i>
14.00	Svenskt friluftsliv i internationellt perspektiv (på engelska) Professor Tom Heberlein, University of Wisconsin, USA	Södra
14.45	Summering och avslutning Per Nilsson, Eva Bjernudd	Södra
<i>15.00</i>	<i>Slut & fika</i>	<i>Utanför Södra</i>

Arrangörer

Friluftsrådet initierar och förmedlar på regeringens uppdrag kunskap kring friluftslivets betydelse och samhällsnytta. Rådet förmedlar även bidrag till landets friluftsförbund. Målet är att ge alla tillgång till ett friluftsliv som bidrar till naturlig hälsa.

www.friluftsradet.se

Svenskt Friluftsliv är de ideella friluftsförbundenas samarbetsorgan. Svenskt Friluftslivs viktigaste uppgifter är att bevara och utveckla förutsättningarna för friluftsliv, verka för att friluftslivets status höjs i samhället och att värna allemansrätten. Svenskt Friluftsliv hette tidigare Frisam.

www.svensktfriluftsliv.se

Friluftsliv i förändring är ett forskningsprogram med uppgift att skapa och kommunicera forskningsbaserad kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Programmet finansieras av Naturvårdsverket.

www.friluftsforskning.se

Deltagare

Tankesmedjan Kunskapen om friluftslivet 14–15 mars 2007 Sånge Säby

af Trolle Annika	Svenskt Friluftsliv	Hägersten	annika.af.trolle@svensktfriluftsliv.se
Ahlström Ingemar	Friluftsplanning	Sollentuna	ingemar.ahlstrom@telia.com
Ahnesjö Jonas	Högskolan i Kalmar	Kalmar	jonas.ahnesjo@hik.se
Andersson Göran	Friluftsförbundet	Hägersten	goran@friluftsliv.se
Andersson Pelle	Svenska Turistföreningen	Stockholm	pelle.andersson@stfturist.se
Andersson Stellan	Alingsås kommun	Alingsås	stellan.andersson@alingsas.se
Ankre Rosemarie	Etour	Östersund	rosemarie.ankre@etour.se
Apelqvist Eilert	Friluftsrådet och LRF	Luleå	eilert.apelqvist@lrf.se
Arkåsen Martina	Svenska Orienteringsförbundet	Solna	martina.arkasen@orientering.se
Arnberg Erik	Miljödepartementet	Stockholm	erik.arnberg@environment.ministry.se
Arnegård Johan	Lärarhögskolan i Stockholm	Stockholm	johan.arnegard@lhs.se
Arnell Anders	Sveriges Ornitologiska Förening	Stockholm	arafagel@yahoo.se
Axelsson Gösta	Friluftsförbundet	Storvreta	gosta.axelson@storvreta.friluftsliv.se
Axelsson Bo	Fagersta Kommun	Fagersta	bo.axelsson@fagersta.se
Bayati Zahra	Friluftsrådet	Göteborg	solmaz1@hotmail.com
Bechtloff Katja	Greifswald/Tyskland		kajab@gmx.de
Berg Lennart	Svenska Cykelsällskapet	Skärholmen	lennart.h.berg@telia.com
Bergfeldt Tomas	Ekoäventyr AB	Johanneshov	tomas.bergenfeldt@home.se
Bergil Calle	GF Konsult AB	Göteborg	calle.bergil@gfkonsult.se
Bergman Lena	Naturskyddsföreningen	Malmköping	lena.t.bergman@telia.com
Bergström Lisa	Svenskt Friluftsliv	Jönköping	lisa.bergstrom@svensktfriluftsliv.se
Billow Jan	Länsstyrelsen	Östersund	jan.billow@z.lst.se
Bjernudd Eva	Svenskt Friluftsliv	Haninge	eva.bjernudd@stockholmsidrotten.se
Bladh Gabriel	Karlstads universitet	Karlstad	Gabriel.Bladh@kau.se
Blomquist Sofia	Skogsstyrelsen, Skog Nord	Umeå	sofia.blomquist@skogsstyrelsen.se
Boman Mattias	SLU	Alnarp	mattias.boman@ess.slu.se
Burman Ruona	Miljödepartementet	Stockholm	ruona.burman@environment.ministry.se
Burns Kasper	Svenska Scoutrådet	Stockholm	kasper.burns@scout.se
Carlsson Tomas	Mötesplats Upplevelseindustrin	Hällefors	tomas.carlsson@hellefors.se
Christiasen-Meijer Hilde	Fältbiologerna	Vreta Kloster	hilde.christiansen-meijer@snf.se
Dahl Karin	Sv Gång- och Vandringsförbundet	Göteborg	karin.e.dahl@hotmail.com
Danielsson Tom	Högskolan i Kalmar	Kalmar	tom.danielsson@hik.se
Edén Veronica	Sveaskog	Vindeln	veronica.eden@sveaskog.se
Edman Bo	Ömsköldsviks kommun	Ömsköldsvik	bo.edman@ornskoldsvik.se
Ekstrand Anders	Region Skåne	Helsingborg	anders.ekstrand@skane.se
Emmelin Lars	Blekinge Tekniska Högskola	Karlskrona	lars.emmelin@bth.se
Engberg Helena	Begriplig PR	Östersund	helena@begriplig.se
Engström Lars-Magnus	GIH/Svenskt friluftsliv	Ekerö	lars-magnus.engstrom@lhs.se
Ericsson Gunilla	Friluftsförbundet	Stockholm	gunilla.ericsson@kau.se
Eriksson Anders	Uppsala kommun,	Uppsala	anders.b.eriksson@uppsala.se
Fritids- och naturkontoret			
Eriksson Lena	Friluftsrådet/Sv Naturskyddsföreningen	Malmö	lena.eriksson@snf.se
Eriksson Toni	Regionförbundet Örebro län	Örebro	toni.eriksson@regionorebro.se
Fagerlund Maria	Gävle kommun, Kultur & Fritid		
	– Friluftsliv	Gävle	maria.fagerlund@gavle.se
Fahlberg Lars	Sundsvalls Kommun Kultur & Fritid	Sundsvall	lars.fahlberg@sundsvall.se

Forsgren Ulla-Britt	Föreningen Linköpings Ekopark	Linköping	linkopingsekopark@lgh150.vidingsjo.se
Forsmark Jonas	Kjesäter Folkhögskola	Vingåker	jonas.forsmark@folkbildning.net
Fransila Johanna	Skogsstyrelsen	Vallentuna	johanna.fransila@skogsstyrelsen.se
Fredman Peter	Mittuniversitetet / ETOUR	Östersund	peter.fredman@etour.se
Frimodig Christina	Mittuniversitetet/ETOUR	Östersund	christina.frimodig@etour.se
From Johanna	Skogsstyrelsen	Katrineholm	johanna.from@skogsstyrelsen.se
Gelter Hans	Luleå tekniska universitet	Piteå	Hans.Gelter@ltu.se
Godal Bjørn	Salten Friluftsråd	Bodø	bjorn.godal@salten.no
Grebäck Kajsa	Studieförbundet riksförbundet	Stockholm	kajsa.greback@studieforamjandet.se
Green Agneta	Fältbiologerna	Lindesberg	green_a84@hotmail.com
Grellmann Doris	Stadsledningskontor, Umeå kommun	Umeå	doris.grellmann@umea.se
Gustafson Roger	Studieförbundet i Stockholm	Stockholm	roger.gustafson@studieforamjandet.se
Gustafsson Marit	Studieförbundet i Väst	Borås	marit.gustafsson@studieforamjandet.se
Gyllin Mats	SLU Alnarp	Alnarp	mats.gyllin@ltj.slu.se
Hadders Anna	Regionmuseet Kristianstad	Kristianstad	anna.hadders@regionmuseet.m.se
Hammarö Helena	Statens Fastighetsverk	Stockholm	helena.hammaro@sfv.se
Heberlein Thomas	SLU and University of Wisconsin USA	Stockholm	taheberl@wisc.edu
Henningsson Silvia	Göteborgs universitet	Göteborg	silvia.henningsson@handels.gu.se
Holmberg Britt	Friluftsrådet	Stockholm	Britt.Holmberg@naturvardsverket.se
Hultman Sven-G	Hälsans Natur	Vänge	sven@halsansnatur.se
Idestrom Annica	Naturvårdsverket	Stockholm	annica.idestrom@naturvardsverket.se
Isgren Gunilla	Botkyrka kommun Miljöenheten	Tumba	gunilla.isgren@botkyrka.se
Jansson Annika	Riksförbundet Sveriges 4H	SaltsjöBoo	annika.jansson@4h.se
Jensen Ebba Lisberg	MINNA, Centrum för biologisk mångfald, SLU	Malmö	ebba.lisberg.jensen@ts.mah.se
Johannesson Tommy	Tyresö kommun, Dalskolan	Tyresö	ndalskolan@tyko.nu
Johansson Anders	Friluftslivet	Bengtstors	anders@friluftslivet.se
Johansson Ella	Mångkulturellt centrum	Tumba	ella.johansson@mkc.botkyrka.se
Johansson Kristina	IKSU Friluftslivet	Umeå	waysofdelight@yahoo.se
Johansson Mattias	IKSU Friluftslivet	Umeå	mattias@acc.umu.se
Johansson Ruben	Länsstyrelsen i Jämtlands län	Östersund	ruben.johansson@z.lst.se
Junler IngMarie	Vildmark i Värmland	Torsby	imj@vildmark.se
Karlgen Kärstin	Örnsköldsviks Kommun	Domsjö	krstin.karlgen@telia.com
Karlsson Hans	Skogsstyrelsen	Krokom	hans.karlsson@skogsstyrelsen.se
Karlsson Olle	Friluftslivets förbundet	Husje	cecilia.wedberg@malmo.se
Karlsson Sven-Erik	Karlstads universitet	Karlstad	Sven-Erik.Karlsson@kau.se
Knutsson Kjell	Vadstenagymnasiet	Vadstena	kjell.knutsson@vadstena.se
Koksvik Espen	Miljøverndepartementet, Norge	Norge	eko@md.dep.no
Krange Olve	Norsk institutt for naturforskning	Oslo	olve.krange@nina.no
Kärkkäinen Jonny	Vilhelmina kommun	Vilhelmina	conny.olofsson@vilhelmina.ac
Kätting Eva	Linköpings universitet	Linköping	evaka@esi.liu.se
Lamming Peter	Friluftslivets förbundet	Solna	plamming@hotmail.com
Lerkelund Hans Erik	Friluftslivets fellesorganisasjon, FRIFO	Oslo, Norge	hans.erik.lerkelund@frifo.no
Lindberg Eva	Projekt Närmaturguider	Stockholm	eva.lindberg@snf.se
Lindberg Ulf	Riksantikvarieämbetet	Stockholm	ulf.lindberg@raa.se
Lindgren Björn	Lunds universitet	Lund	Bjorn.Lindgren@lu.se
Lindhagen Anders			anders.lindhagen@spm.slu.se

NATURVÅRDSVERKET
Rapport 5698 • Kuskapen om friluftslivet

Lindquist Mats	Svenska scoutrådet	Skärholmen	mao.scout@telia.com
Lithander Jarmo	Kjesäters folkhögskola	Vingåker	jarmo.lithander.kjesater@folkbildning.net
Lund Anna	STiL Frilufts	Luleå	anault-4@student.ltu.se
Lundborg Nils	Friluftsfrämjandet - Mälardöarna	Svartsjö	niluhill@yahoo.se
Lundell Roney		Tyresö	ndalskolan@tyko.nu
Lundmark Linda	Kulturgeografiska Institutionen	Umeå	linda.lundmark@geography.umu.se
Lundquist Anders	Sveriges Ornitologiska Förening	Mörbylånga	anders@naturbokhandeln.se
Lundvall Anders	Naturvårdsverket	Stockholm	anders.lundvall@naturvardsverket.se
Löfgren Mikaela	Skogssällskapet	Stockholm	mikaela.lofgren@skogssallsskapet.se
Lötberg Liv	Länsstyrelsen i Värmland	Karlstad	liv.lotberg@s.lst.se
Magnusson Conny	BF-nätverk	Mjölby	conmag@edu.mjolby.se
Malm Svante	Vadstenagymnasiet	Vadstena	svante.malm@vadstena.nu
Malmsten Thomas	NCFF/Örebro universitet	Täby	thomas.malmsten@glocalnet.net
Mattsson David	ÖUIF - Äventyrssektionen	Örebro	resedavid82@yahoo.se
Matz Ulrica	Friluftsfrämjandet	Linköping	ulricamatz@hotmail.com
Moro Sergio	Karlskoga kommun	Karlskoga	sergio.moro@karlskoga.se
Morten Minde	Student	Norge	morten.minde@ssw.no
Müller Dieter K.	Umeå universitet	Umeå	dieter.muller@geography.umu.se
Nilsson Werdin Marina	Mötesplats Upplevelseindustrin	Hällefors	marina.nilsson.werdin@hellefors.se
Nilsson-Dag Christina	Svenska jägareförbundet	Nyköping	christina.nilsson-dag@jagareforbundet.se
Nilsson Bengt	Länsstyrelsen i Värmlands län	Karlstad	bengt.nilsson@s.lst.se
Nilsson Britt-Louise	Regionförbundet Östam	Linköping	britt-louise.nilsson@ostsam.se
Nilsson Daniel	Riksantikvarieämbetet	Stockholm	daniel.nilsson@raa.se
Nilsson Erika	Riksantikvarieämbetet	Stockholm	erika.nilsson@raa.se
Nilsson Per	Friluftsrådet	Älvsjö	per.nilsson@ungdomsstyrelsen.se
Nolke Karin	Svenska Scoutrådet	Stockholm	karin.nolke@scout.se
Norberg Anders	Friluftscentrum Södra Berget	Sundsvall	anders.norberg@sundsvall.se
Nordlund Gerhard	Umeå universitet	Umeå	Gerhard.Nordlund@pedag.umu.se
Nordström Kjell-Ove	Regionförbundet Örebro län / Fritid	Örebro	kjell-ove.nordstrom@regionorebro.se
Norgren Joakim	Skogssällskapet	Hässleholm	joakim.norgren@skogssallsskapet.se
Norlin Joel	Sportfiskarna/Friluftsrådet	Bromma	joel@sportfiskarna.se
Nyman Mart	Svenska Fjällklubben	Luleå	mart_nyman@hotmail.com
Näsman Eva	Länsstyrelsen Jämtlands län	Östersund	eva.nasman@z.lst.se
Odden Alf	Høgskolen i Telemark	Bø	alf.odden@hit.no
Olofsson Conny	Vilhelmina kommun	Vilhelmina	conny.olofsson@vilhelmina.se
Orrmalm Carola	Länsstyrelsen	Gävle	carola.ormalm@x.lst.se
Palmstierna Amanda	Naturvårdsverket	Stockholm	amanda.palmstierna@naturvardsverket.se
Persson Anette	Upplandsstiftelsen	Uppsala	anette.persson@upplandsstiftelsen.se
Persson Christian	Växjö universitet	Växjö	christian.persson@cekompetens.se
Peterson Anna	Sveriges Lantbruksuniversitet	Alnarp	anna.peterson@ltj.slu.se
Petersson Forsberg Lena	Blekinge Tekniska Högskola	Karlskrona	lena.peterssonforsberg@bth.se
Plisch Emil	Mångkulturellt centrum	Tumba	emilplisch@hotmail.com
Prästings Frida	StiL Frilufts	Luleå	fripra-3@student.ltu.se
Purfurst Niclas	Jordbruksverket	Jönköping	niclas.purfurst@sjv.se
Qamaruddin Mohammed	Studieförbundet i Stockholm	Stockholm	mohammed.qamaruddin@studieforamjandet.se
Rantatalo Petra	Naturskolan i Umeå	Umeå	petra.rantatalo@umea.se
Romild Ulla	Mittuniversitetet	Östersund	ulla.romild@miun.se
Roos Anna-Karin	Upplandsstiftelsen	Uppsala	anna-karin.roos@upplandsstiftelsen.se

Rosten Anita	Svenska Klätterförbundet	Stockholm	kansliet@klatterforbundet.com
Rudvall Göte	Folkbildningsföreningen i Malmö	Malmö	gote.rudvall@bolina.hsb.se
Runfeldt Emelie	Uppladsstiftelsen	Uppsala	emelie.runfeldt@upplandsstiftelsen.se
Ryder Wikén Elise	Friluftsrådet	Stockholm	
Rätz Cecilia	SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet	Uppsala	cecilia.ratz@ekon.slu.se
Sandberg Mattias	Kulturgeografiska institutionen	Göteborg	mattias.sandberg@handels.gu.se
Sandell Klas	Karlstads universitet	Katrineholm	klas.sandell@kau.se
Sanderöd Jenny	Väst kuststiftelsen	Göteborg	jenny.sanderod@vastkuststiftelsen.se
Sandström Jan	LRF	Stockholm	jan.sandstrom@skogsagarna.lrf.se
Selander Evelina	Länsstyrelsen	Gävle	evelina.selander@x.lst.se
Sievänen Tuija	Finnish Forest Research Institute	Helsinki	tuija.sievanen@metla.fi
Silvander Ulf	Svenskt Friluftsliv	Hägersten	ulf.silvander@svensktfriluftsliv.se
Simonsen Jakob	Friluftsrådet, Danmark	København	sim@friluftsraadet.dk
Sivertsson Irene	Sveaskog	Östersund	irene.sivertsson@sveaskog.se
Sjöblom Åke	Svenska Folksportförbundet	Finspång	vallmovagen7@spray.se
Sjögren Katarina	Blekinge Tekniska Högskola	Karlskrona	ksj@bth.se
Sköld Bo	Friluftsrådet	Hägersten	bo.skold@friluftsliv.se
Snögren Jon	ÖUIF-äventyrssektionen	Örebro	snogren@hotmail.com
Sonnvik Per	STF	Duved	per.sonnvik@sol.slu.se
Stenberg Kerstin	Luleå tekniska universitet	Luleå	kerstin.Stenberg@ltu.se
Stenseke Marie	Kulturgeografiska institutionen	Göteborg	Marie.Stenseke@geography.gu.se
Stigsdotter Lotta	Svenska Orienteringsförbundet	Solna	lotta.stigsdotter@orientering.se
Swartz Linda	Restauratören	Stockholm	l.swartz@restauratoren.se
Svedlindh Claes	Friluftsrådet	Linköping	claes.svedlindh@e.lst.se
Svedros Kurt	Riksförbundet Hälsofrämjandet	Stockholm	kurt@halsoframjandet.se
Säfsten Agneta	Uppsala kommun	Uppsala	agneta.safsten@ uppsala.se
Taube Jesper	Naturvårdsverket	Stockholm	jesper.taube@naturvardsverket.se
Tebelius Ulla	Luleå tekniska universitet, institutionen i Skellefteå	Skellefteå	Ulla.Tebelius@ltu.se
Tiegs Ulrika	Svenska Klätterförbundet	Stockholm	tiegs@online.no
Tingström Lena	Länsstyrelsen Västra Götalands län	Göteborg	lena.tingstrom@o.lst.se
Tordsson Bjørn	Høgskolen i Telemark	Bø i Telemark	bjorn.tordsson@hit.no tordsson@c2i.net
Tranquist Johan	NCFF/Örebro universitet	Örebro	johan.tranquist@adm.oru.se
Tysk Anders	Vikingarännet/Friluftsrådet	Haninge	anders.tysk@vikingarannet.com
Wallén Hanna	Länsstyrelsen Jämtlands län	Östersund	hanna.wallén@z.lst.se
Wallsten Per	Tyresta nationalpark	Tyresta	per.wallsten@tyresta.se
Ward Ingegerd	Friluftsrådet	Stockholm	ingegerd.ward@naturvardsverket.se
Wedberg Cecilia	Malmö stads fritidsförvaltning	Malmö	cecilia.wedberg@malmo.se
Wernesten Mona Lisa	Svenska Livräddningssällskapet	Göteborg	monalisa@sls.a.se
Weslien Bo	Sjövicks folkhögskola	Krylbo	bosse@trakanot.se
Westman Peter	Tyresta nationalpark	Haninge	peter.westman@tyresta.se
Wiberg Åsa	Växjö universitet	Växjö	asa.e.wiberg@vxu.se
Widgren Ulrika	Länsstyrelsen i Blekinge Län	Karlskrona	ulrika.widgren@k.lst.se
Windahl Mikael	Vadstenagymnasiet	Vadstena	mikael.windahl@vadstena.nu
Wohlin Ammi	Södertälje Naturskola	Södertälje	ammi.wohlin@sodertalje.se
von Sydow Anna	Naturvårdsverket	Stockholm	anna.vonsydow@naturvardsverket.se
Zetersten Gunnar	Allemansrättzäta	Täby	gunnarzeta@spray.se
Ögren Arne	Örnsköldsviks kommun	Örnsköldsvik	arne.ogren@ornskoldsvik.se
Öhman Johan	Örebro universitet	Örebro	johan.ohman@hi.oru.se

Kunskapen om friluftslivet – En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv

RAPPORT 5698

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 91-620-5698-0
ISSN 0282-7298

Dokumentation av tankesmedjan
på Sånga Säby 2007

Drygt 180 personer från friluftslivets organisationer, kommuner, myndigheter, högskolor och universitet hade hörsammat inbjudan till tankesmedjan om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv.

Tankesmedjan arrangerades av Friluftsrådet, Svenskt Friluftsliv och forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Konferensen markerade också utvecklingen på forskningsområdet som den första nationella konferensen om friluftslivsforskning hittills. En konferens som genom en mix av föredrag, idé- och erfarenhetsutbyte tecknade en karta över befintlig kunskap och forskning om friluftsliv samt vilken kunskap som behövs för att stärka friluftslivet i framtiden.

Svenskt Friluftsliv är de ideella friluftsförbundens samarbetsorgan.

Svenskt Friluftslivs kansli: Instrumentvägen 14, 126 53 Hägersten, tel 08-549 041 21, fax 08-447 44 44, e-post info@svensktfriluftsliv.se, www.svensktfriluftsliv.se

Friluftsliv i förändring är ett forskningsprogram med uppgift att skapa och kommunicera forskningsbaserad kunskap om friluftsliv och naturturism i Sverige. Programmet finansieras av Naturvårdsverket.

Friluftsliv i förändring, ETOUR/Mittuniversitetet, 831 25 Östersund, info@friluftsforskning.se, www.friluftsforskning.se

Friluftsrådet är ett forum för samverkan mellan myndigheter, organisationer, forskare och andra med anknytning till friluftsliv. Rådet är administrativt knutet till Naturvårdsverket.

Friluftsrådets kansli, Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm, tel 08-698 10 00, fax: 08-20 29 25, natur@naturvardsverket.se, www.friluftsradet.se